

BEGINSELS VIR VOLHOUBARE WEIVELDBENUTTING

Dr Mias van der Westhuizen
Vrystaat Provinsiale Departement van Landbou en Landelike Ontwikkeling
Glen
E-pos: mias@glen.agric.za

Ten einde die volhoubaarheid van weiveld op 'n plaas te verseker is dit belangrik dat 'n boer kennis van die belangrikste indikator weiplante/sleutelweiplante van sy omgewing moet hê. Net soos die Nguniboer sy diere deurlopend beoordeel, selekteer en streef na verhoogde reproduksie en produksie waardes, so behoort dit tweede natuur vir hom/haar te wees om ook te let op veldveranderinge. Die weidingekosisteem is slegs oor die langtermyn volhoubaar indien my plaas se veldtoestand verbeter of in 'n optimale toestand verkeer. Dit maak nie saak hoe goed my diere se kalf persentasies of interkalf periodes mag wees nie, indien my weiveld neig om te verswak is dit 'n vroeë waarskuwing dat die boerdery op die afdraande pad is. Die implementering van 'n volhoubare weidingstelsel sonder insette van kundiges is gewoonlik nie moontlik nie. Vervolgens word 'n paar beginsels vir volhoubare weiveld benutting bespreek.

1. Veebelading

Die eerste beginsel is om te bepaal hoeveel diere die boerdery eenheid kan dra sonder dat die veld se toestand verswak. Geen stelsel kan oor die langtermyn slaag indien die veld potensiaal oorskakel word nie. Departementele weidingkapasiteit norme is vir die hele Suid-Afrika beskikbaar. Dit is egter baie belangrik om te besef dat hierdie waardes slegs as riglyn dien vir veld wat in 'n goeie toestand verkeer en dat weidingkapasiteit wissel van plaas tot plaas.

Verseker is veldtoestand en veebelading dié belangrikste faktore wat die volhoubaarheid, sowel as die winsgewendheid, van 'n boerdery oor die langtermyn beïnvloed. Dit is baie belangrik dat veldtoestand in berekening gebring moet word om veebelading te bereken en dit is dus 'n aanduiding van die gesondheid, die vermoë om diereproduksie te lewer, asook die vermoë om risiko's soos droogtes te hanteer. Veldtoestand word bepaal deur te kyk na die verhouding van smaakliker / hooggewenste plante teenoor minder smaaklikes, sowel as die voorkoms van pionierplante.

Sonder deeglike weiveld evaluering is dit onmoontlik om die werklike toestand waarin die weiveld verkeer vas te stel, terwyl dit ook die volhoubaarheid van boerderye bepaal.

Waarskuwings vir die veeboer

- Die veebelading moet so na as moontlik aan die weidingkapasiteit van die plaas wees. Indien veebelading te hoog is lei dit tot oorbeweiding en dit het 'n invloed op die volgende biologiese en finansiële faktore naamlik:

verswakking van veldtoestand; verlaging in beskikbare weidingsmateriaal; verlaging in kwaliteit van veld; verhoogde droogte risiko's en langer droogtes; verlaging in diereprestasie; verlaging in bruto inkomste asook 'n verlaging in die stabiliteit van boerderye.

- Verhoging in veegetalle: In baie gevalle beweer landboukundiges of boere dat plase se weidingkapasiteit met die toepassing van 'n spesifieke stelsel drasties verhoog. In hierdie gevalle word veldtoestand dikwels nie as basis van weidingkapasiteit gebruik nie. Gevolglik is dit slegs veebelading wat verhoog word met die gevolg dat veldtoestand en weidingkapasiteit oor die langtermyn sal verlaag met drastiese nadelige gevolge. Uitlatings wat maklik gemaak word dat veegetalle verdubbel kan word om meer geld vanaf weiveld te maak, sonder om die hulpbron se toestand in ag te neem, kan beskou word as ernstige roofbou en moet ten alle koste vermy word.

Hierdie sisteme is natuurlik ook nie volhoubaar oor die langtermyn nie.

- Weidingstelsels waar veebelading swaarder as die plaas se weidingkapasiteit is, is gewoonlik in die lente maande meer onder druk omdat reservas op die veld dan op sy laagste is. Hierdie stelsels sal dus lei tot veldverswakking en voerskaarste wat 'n invloed op die diere se produksie en reproduksie vermoë het.

2. Effektiewe rus van veld

Na veebelading is effektiewe rus van veld die tweede belangrikste beginsel vir volhoubare diereproduksie. Wisselweiding moet toegepas word waar kampe voldoende rus ontvang sodat die groeikragtigheid van smaaklike hooggewenste plante voldoende kan herstel. Die lengte van rusperiodes is natuurlik aan reënval, seisoen asook veldtipe gekoppel. Tydens die groeiseisoen is dit moontlik om na ses weke weer 'n kamp te bewei, terwyl 'n rustydperk van ses maande tydens die laatherfs, winter en

lente maande toegepas moet word. Wetenskaplikes en boere lê egter al hoe meer klem op die inbou van lang rusperiodes (ongeveer elke derde of vierde jaar). Die lengte van hierdie lang rusperiode verskil natuurlik van veldtipe tot veldtipe, terwyl die betroubaarheid van reënval ook 'n groot rol speel. Met vleisbeeste in suurvelddele is 'n 8 maande rustydperk vanaf die begin van Oktober tot die einde van Mei elke derde jaar voldoende. 'n Dertien maande rustydperk wat strek vanaf die begin van Januarie tot die einde van die volgende Januarie word vir vleisbeeste in die soet rooigrasveld van die sentrale Vrystaat aanbeveel. Die strawwer ontblaring van kampe net voor die toepassing van 'n lang rusperiode is net so belangrik om groeikragtigheid te verseker.

Waarskuwings vir die veeboer

- Die groeikragtigheid van smaaklike plante moet hoër wees as die van onsmaklikes. Dit dien as vroeë waarskuwing vir die verandering in veldtoestand en kan maklik tydens die

lang rusperiodes waargeneem word. So byvoorbeeld moet plante soos rooigras, vingergras en assegaagrass se groeikragtigheid hoër wees as die van terpentyn, koperdraad en beessteekgras.

3. Effektiewe benutting van veld

Hoe meer gereeld veld in 'n groeiseisoen bewei word, hoe nadeliger is die uitwerking daarvan op groeikragtigheid. Hierteenoor kan geen beweiding vir 'n paar jaar ook nadelig wees, omdat polle wat nie bewei word nie geneig is om te veel droë materiaal te versamel wat groeikragtigheid en saadproduksie benadeel. Hierdie polle sal dan ook later afsterf en deur eenjarige kruide of mindergewenste grasse vervang word. Die ideale aantal kere wat 'n kamp in 'n groeiseisoen benut behoort te word wissel tussen 1 - 3 ontblarings. Die intensiteit van beweiding verwys na die hoeveelheid materiaal wat tydens beweiding verwyder word. Intensiteit van beweiding word grootliks deur die hoeveelheid ou droë materiaal bepaal. Dis baie makliker om kampe in die lente maande skoner te bewei as in die winter maande. Uit 'n kwaliteitsoogpunt is dit goed om kampe elke derde jaar redelik skoon te benut. Indien dit egter jaarliks plaasvind sal veldtoestand oor die langtermyn verswak. Wat wel baie belangrik is, is dat hoe strawwer die veld benut is, hoe langer moet sy rusfase wees (veral ten opsigte van wortelgroei). Effektiewe weiveld bestuursprogramme moet met die hulp van kundiges opgestel word maar dit moet ook gereeld hersien word om optimale veldbenutting te verseker.

Waarskuwings vir die veeboer

- Die stelling dat boere die kwaliteit van veld moet hoog hou deur veld meer gereeld te benut (hou veld kort) word ook baie gehoor. Daar moet altyd onthou word dat wat goed is vir die dier (kort beweidde plante met hoë kwaliteit/voedingswaarde) nie noodwendig oor die langtermyn goed is vir die plant sowel as die dier nie. Die wagwoord in die lewe is tog om balans/matigheid aan die dag te lê – so ook wat weiveld aanbetref.

- Indien kampe vir meer as vier keer in 'n groeiseisoen benut word sal die groeikragtigheid van smaakliker plante verlaag en selfs 'n volle groeiseisoensrus sal nie voldoende wees om groeikragtigheid te herstel nie.
- As veld elke tweede jaar baie kort benut word is die intensiteit van beweiding te hoog en sal die veld oortyd verswak. Selfs as hierdie veld elke tweede jaar 'n groeiseisoen rus ontvang sal die groeikragtigheid van smaaklike plante slegs in hoë reënval jare herstel.
- Onbeplande benutting van kampe, waar die frekwensie of intensiteit van benutting te hoog is, sal lei tot 'n verlaging in die produksie en groeikragtigheid van smaaklike meerjarige plante, terwyl minder smaaklike ongewenste plante sal vermeerder. Gevolglik sal diereproduksie stelselmatig begin afneem, terwyl insetkoste in terme van lekke drasties kan verhoog.

4. Plaasbeplanning

Dit verwys na die ontwikkeling en instandhouding van infrastruktuur op die plaas en behels die grootte en aantal kampe per trop sowel as voldoende water voorsiening. Die effektiewe inskakeling van aangeplante weidings en oesreste is natuurlik ook deel van plaasbeplanning. Wat belangrik is vir effektiewe veldbestuur is dat daar voldoende kampe vir elke trop diere beskikbaar moet wees. Alhoewel goeie veldbestuur met slegs drie kampe per trop moontlik is word meer as drie kampe normaalweg aanbeveel. Vir effektiewe benutting is dit ook belangrik dat verskillende veldtipes (voorskoot, vlakke, rante en vleiveld) geskei word. Kampe wat te groot is (>100 ha) word ook moeilik effektief benut en moet verkieslik gedeel word.

Suid-Afrika se weiveld bestaan uit verskillende veldtipes, elk met sy eie unieke omstandigheid en vereistes,

5. Opsomming

Suid-Afrika se weiveld bestaan uit verskillende veldtipes, elk met sy eie unieke omstandigheid en vereistes, gevolglik sal dit verkeerd wees om te veralgemeen deur slegs een weidingstelsel te wil propageer. Die korrekte benutting (belading, intensiteit, frekwensie en seisoen) is die belangrikste uitdaging vir suksesvolle veldbestuur. Dit moet natuurlik gepaard gaan met langtermyn veldverbetering of -instandhouding om sodoende volhoubaar te kan wees. Alhoewel die regte veebelading sekerlik die belangrikste komponent is, moet besluite soos wanneer diere van een kamp na 'n ander verskuif gaan word eweneens belangrik vir die effektiewe benutting van die weiding-ekosisteem wees. Aangesien al hierdie faktore nou verwant aan mekaar is, kan die sukses van 'n toegepaste weidingstelsel deur enige kombinasie van hierdie faktore drasties beïnvloed word. Suksesvolle weidingbestuur is dus slegs moontlik indien bogenoemde faktore op 'n holistiese wyse deur die boer benader word.

Die implementering van 'n volhoubare weidingstelsel sonder die hulp van weidingkundiges word nie aanbeveel nie.

Die volgende stappe is belangrik:

- 'n Plaaskaart met kamp groottes, aangeplante weidings en kontantgewasse is noodsaaklik.
- Bepaal weidingkapasiteit deur departementele norm as wegspring waarde te gebruik. Evalueer kampe in terme van veldtoestand en wees op die uitkyk vir indikators van veldverswakking.
- Besluit op 'n vee produksiestelsel en bereken die hoeveelheid diere vir die boerdery eenheid.
- Gebruik die beginsels soos in hierdie dokument uiteengesit om 'n weidingstelsel uit te werk.
- Identifiseer sensitiewe kampe (erosie of swak veldtoestand) en gee hul spesiale behandeling.
- Identifiseer infrastruktuur probleme en beplan om dit oor die medium en langtermyn reg te stel (bv. verdeel kampe wat te groot is, hervestig aangeplante weiding ens.).
- Verbeter kennis van veld en indikators vir verbetering (rooigras, vingergras, borseltjiegras ens.) sowel as verswakking (krulblaar, koperdraad, steekgrasse, fynkweek, bitterbos ens.).
- Evalueer veldtoestand ten minste elke tweede tot derde jaar om die neiging van verandering vas te stel.
- Herbeplan veldbestuur volgens hierdie veranderings. ■

“**Soil, not oil,**
HOLDS THE FUTURE FOR HUMANITY.”

Anonymous

